

Riešenia úloh

školské kolo 22/23

1. kategória

1) Prirad' správne definície k pojmom

Rozhodni ku ktorému z pojmov patria nasledujúce definície. (5b)

Správne odpovede

Informácia, ktorá je nepravdivá, ale jej zámerom nie je úmyselne spôsobiť ujmu – bola vypustená omylom. Napríklad ide o prípady, kedy jednotlivci na sociálnych sieťach v snahe pomôcť šíria informácie bez toho, aby vedeli o tom, že sú nepravdivé.

- **Misinformácia**

Zámerne vytvorená klamlivá informácia. Napriek tomu, že autor vie, že ide o neoverenú, čiastkovú alebo vyslovene nepravdivú informáciu, zverejní ju kvôli nekalým úmyslom. Daná informácia pritom nemusí byť úplný výmysel. Môže to byť informácia, ktorá sa opiera o pravdivú udalosť, ale niektoré fakty sú v nej zmanipulované.

- **Dezinformácia**

Nepravdivá informácia, ktorá sa šíri masovo a virálne, väčšinou prostredníctvom sociálnych sietí alebo emailu. Môže mať žartovný, ale aj politický charakter a zvyčajne obsahujú výzvu na ďalšie šírenie.

- **Hoax**

Nepravdivé informácie, ktoré zámerne napodobňujú štandardné spravodajstvo. Nájdeme ich hlavne na weboch, ktoré pôsobia graficky profesionálne, čím majú čitateľov a navodzujú dojem dôveryhodnosti.

- **„Fake news“ (falošné správy)**

Systematická kampaň vytvorená za účelom ovplyvniť názory ľudí. Šírené informácie môžu byť pravdivé alebo vymyslené. Cieľom môže byť napríklad vykresliť nejaký štát v pozitívnom svetle alebo očierniť iný štát či národ.

- **Propaganda**

Hodnotenie: Za každý správne priradený pojem získal/-a účastník/účastníčka 1b.

Zdroje:

Vladimír Šnidl (2017), Klamstvá a konšpirácie – príručka pre stredné školy

[Infoslovník Digital infospace security initiative](#)

2) Over článok 1

Over dôveryhodnosť článku a následne odpovedz na otázky (9,5b):

Google na Slovensku testuje novú metódu boja proti fake news

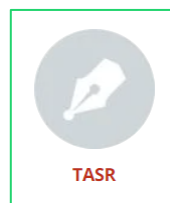
Správne odpovede

Kto je uvedený ako autor článku? (1b)

- **TASR** (Tlačová agentúra Slovenskej republiky)
- **Vysvetlenie:** Za normálnych okolností očakávame, že ako autor je uvedené meno človeka. V tomto prípade je uvedené len „TASR“, ale je to postačujúce. Keďže ide o správu priamo prevzatú od TASR, pravdepodobne do nej nezasahoval žiaden novinár Trendu. Autor je označený ikonou pera.

Je v článku uvedený zdroj informácií? (0.5b)

- **áno**
- **Vysvetlenie:** Táto otázka bola „chyták“, keďže zdroj je tiež TASR

Je daný zdroj informácií dôveryhodný? (0.5b)

- **áno**
- **Vysvetlenie:** TASR je všeobecne uznávaná a objektívna tlačová agentúra.

Nachádza sa v texte emočne zafarbený a hodnotiaci jazyk? (1b)

- **nie**

Má médium stálu a transparentne uvedenú redakciu? (0.5b)

- **áno**
- **Poznámka:** Robiť kvalitnú žurnalistiku je náročné, preto dôveryhodné médiá potrebujú stabilnú redakciu, ktorá tvorí originálny obsah, edituje články, overuje informácie a kontroluje gramatiku. Mediá, kde nie je uvedený redakčný tím, sú zväčša zložené z voľnej siete online prispievateľov, ktorí sú často anonymní. Stabilná redakcia je zárukou istej kvality.

Uveď meno šéfredaktora: (1b)

- **Ronald Ižip**

Má médium na stránke uvedený etický kódex? (0.5b)

- **áno**
- **Poznámka:** Etický kódex sa nachádza v päte webstránky.

Uveď link na etický kódex: (1b)

- **<https://www.newsandmedia.sk/eticky-kodex/>**

Má médium na stránke uvedeného vlastníka? (0.5b)

- **áno**

Uveď meno firmy, ktorá vlastní médium? (1b)

- **News & Media Holding**
- **Poznámka:** Uznávali sme aj Penta Holdings Limited, pod ktoré spadá aj News and Media Holding

Správne odpovede (pokračovanie)

Oddeluje médium komentárovú sekciu a spravodajstvo? (1b)

- **áno**
- **Poznámka:** Dôveryhodné médiá by mali oddelovať spravodajskú sekciu od komentárovej/názorovej sekcie. Spravodajstvo by malo byť objektívne, vyvážené, malo by dávať priestor obom stranám. Komentáre sú voľnejší žánr, ktorý vyjadruje osobný názor autora. Mediá musia odlišovať tieto dve rubriky, aby čitateľ vedel, či má očakávať objektívne fakty alebo hodnotenie jedného človeka.

Hodnotenie: celkovo je daný článok skôr dôveryhodný alebo skôr nedôveryhodný? (1b)

- **Skôr dôveryhodný**
- **Vysvetlenie:** V tejto otázke sme od súťažiacich očakávali zhodnotenie toho, či dané médium reálne spĺňa dostatočne veľa znakov dôveryhodného média z predošlých podotázok.

3) Over článok 2

Over dôveryhodnosť článku a následne odpovedz na otázky (8,5b):

Centrálne banky sú hlavným zdrojom nestability vo svete. Ich kolaps je žiaduci

Správne odpovede

Kto je uvedený ako autor článku? (1b)

- **Redakcia / Arsenio Toledo**
- **Vysvetlenie:** V úvode článku je ako autor uvedené len „redakcia“, čo je nepostačujúce. Keďže nemáme informácie o redakcii, nevieme, kto za článok zodpovedá. V závere článku je zas ako autor uvedený Arsenio Toledo. Ide o konkrétne meno človeka, ktorý údajne napísal článok z NaturalNews.com, na ktorý sa článok z Bádateľ.net odvoláva. Ani o tomto autorovi sa nedajú zistiť žiadne dodatočné informácie, možno dohľadať len iné nedôveryhodné články, ktoré uverejnil na portáli NaturalNews.com.

Je v článku uvedený zdroj informácií? (0,5b)

- **áno**
- **Vysvetlenie:** Na konci článku je ako zdroj uvedený [tento link](#) z NaturalNews.com.

Správne odpovede (pokračovanie)

Je daný zdroj informácií dôveryhodný? (1b)

- **nie**
- **Vysvetlenie:** NaturalNews.com je americké nedôveryhodné médium, ktoré šíri konšpiračné teórie a vedecky nepodložené tvrdenia, hlavne v oblasti zdravia a vakcinácie. Americká fact-checkingová organizácia **PolitiFact** poukazuje na nepravdivosť obsahu ich článkov. Ich stránka bola taktiež **zablokovaná na Facebooku**, kvôli šíreniu spamu.
- **Poznámka:** Text článku Bádateľ.net je takmer doslovný preklad článku z NaturalNews.com. Ide o znak nekvalitnej a nekritickej žurnalistiky.

Nachádza sa v texte emočne zafarbený a hodnotiaci jazyk? (1b)

- **áno**
- **Vysvetlenie:** Už v nadpise nájdeme tvrdenie, že „kolaps [národných bánk] je *žiaduci*“ – nejde o opisný, ale o hodnotiaci jazyk.

Má médium stálu a transparentne uvedenú redakciu? (1b)

- **nie**

Má médium na stránke uvedený etický kódex? (1b)

- **nie**

Má médium na stránke uvedeného vlastníka? (1b)

- **nie**

Oddeluje médium komentárovú sekciu a spravodajstvo? (1b)

- **nie**

Hodnotenie: celkovo je daný článok skôr dôveryhodný alebo skôr nedôveryhodný? (1b)

- **Skôr nedôveryhodný**
- **Vysvetlenie:** Médiu chýba väčšina znakov dôveryhodnosti, takže k obsahu článku by sme mali pristupovať skepticky. Samozrejme, aj na nedôveryhodnom médiu sa môžu občas vyskytnúť pravdivé informácie. Hĺbkové overenie všetkých tvrdení v článku by bolo veľmi časovo náročné pre súťažiacich v školskom kole.

4) Over obrázok 1

Zisti, či obrázok reálne zachytáva udalosť, o ktorej sa píše v titulku článku. (2b)

Prvýkrát za posledných 100 rokov vieme pozorovať na oblohe Mars, ktorý sa bude javiť rovnako veľký ako mesiac v splne. Určite si to nenechajte ujsť! Toto zažijete len raz za život.

Správna odpoveď

- a)–Obrázok je reálny a sedí k nadpisu článku
- b)–Obrázok je reálny, ale nesedí k nadpisu článku, takže je zavádzajúci.
- c) Obrázok je falošný, ide o fotomontáž**

Vysvetlenie: Ide o známu fotomontáž, ktorá sa začala šíriť ešte v roku 2003 emailom, v ktorom sa uvádzalo, že Mars sa v určitý deň v mesiaci august objaví na oblohe v rovnakej veľkosti ako Mesiac. Tento hoax v rôznych podobách pretrvával do takej miery, že samotná NASA pred ním začala varovať a vysvetľovať, že ak by táto informácia bola predsa len skutočná a Mars by sa priblížil takto blízko k nášmu Mesiacu, jeho gravitácia by zmenila obežnú dráhu Zeme, čo by malo katastrofálne následky.

Účastníci a účastníčky si buď mohli všimnúť znaky fotomontáže, ako napríklad fakt, že spomínaný „Mars“ je vlastne len Mesiac otočený hore nohami. Účinný spôsob overenia pravosti tejto fotografie bolo taktiež vyhľadať fotografiu pomocou Google Search Images.

5) Over obrázok 2

Zisti, či obrázok reálne zachytáva udalosť, o ktorej sa píše v titulku článku. (2b)

Štrajkujúci univerzitní študenti a učitelia vo Veľkej Británii: Koncom novembra 2022 sa na veľa univerzitách krajiny uskutočnili štrajky proti zhoršujúcim sa platovým a pracovným podmienkam univerzitných profesorov.

Správna odpoveď

- a) –Obrázok je reálny a sedí k nadpisu článku
- b) Obrázok je reálny, ale neseď k nadpisu článku, takže je zavádzajúci**
- c) –Obrázok je falošný, ide o fotomontáž

Vysvetlenie: Fotografia je reálna, no nič nenaznačuje tomu, že ide o protest. Nevidíme žiadne plagáty ani nápisy. Ľudia sú neprirodzene blízko pri sebe, pôsobia dezorientovane a vyzerá to, akoby sa z daného miesta pokúšali utiecť. Táto fotografia zachytáva oslavy Halloweenu v Južnej Kórey, pri ktorých zahynuli desiatky ľudí. Účastníci a účastníčky si buď mohli všimnúť vyššie zmienené znaky, alebo použiť Google Search Images.

6) Over objektivitu článku

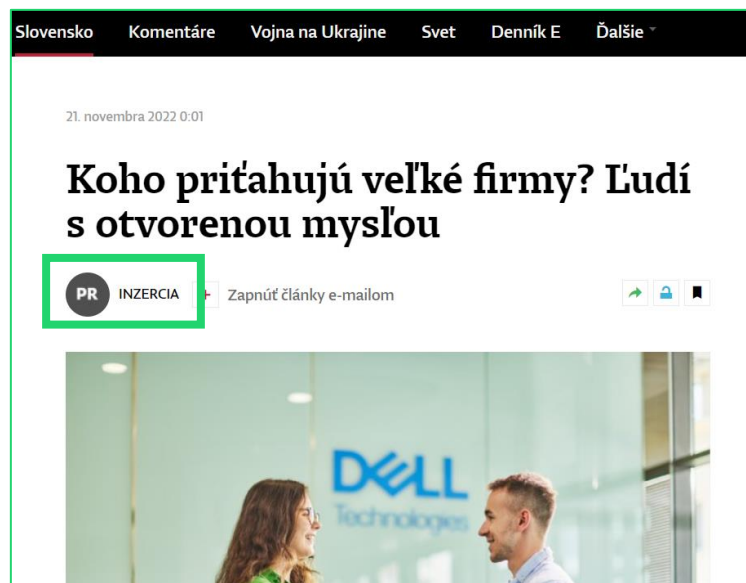
Zhodnot, či môžeme nasledujúci článok považovať za objektívny: (2b)

Koho priťahujú veľké firmy? Ľudí s otvorenou myslou

Správna odpoveď

- a) Obsah článku je objektívny, lebo všetky pozitívne veci, ktoré autor článku opisuje, sú pravdivé.
- b) Obsah článku je neobjektívny a manipulatívny, lebo v ňom autor verejne podporuje len jednu názorovú stranu.
- c) Obsah článku je objektívny, lebo bol uverejnený na médiu, ktoré je dôveryhodné a snaží sa byť názorovo vyvážené.
- d) Obsah článku je neobjektívny, keďže článok je zaplatená reklama, takže jeho zámer nie je objektivita.**

Vysvetlenie: Ide o reklamný článok, čo sa dalo spoznať vďaka nápisu „PR – inzercia“ pod titulkom. Skratka PR znamená „public relations“, takže „verejné vzťahy“, respektíve „práca s verejnosťou“. Z obsahu článku aj fotografie je zrejmé, že inzerciu si zaplatila firma Dell.

7) Over príspevok na sociálnych sieťach 1

Dňa 6.10. 2022 bol nasledujúci príspevok uverejnený na instagramovom účte "Správy mladí".

Správna odpoveď

Ktoré tvrdenie je pravdivé? (2b)

- a) Dušan Dědeček, ktorý spôsobil tragédiu na zastávke Zochova, bol zbavený obvinení a bol prepustený na slobodu.
- b) Dušan Dědeček, ktorý spôsobil tragédiu na zastávke Zochova, nebol zbavený obvinení, ale bude stíhaný na slobode.**
- c) Dušan Dědeček, ktorý spôsobil tragédiu na zastávke Zochova, nebol zbavený obvinení a je väzobne stíhaný.

Na základe tvojej odpovede na predošlú otázku označ najvhodnejšie vyjadrenie o príspevku: (2b)

- a) Príspevok je dôveryhodný – príspevok verne a jasne popisuje skutočnosť, ktorá sa stala
- b) Príspevok je zavádzajúci – informácie v príspevku nie sú nepravdivé, ale kvôli stručnosti dovádzajú čitateľa k nesprávnym záverom**
- c) Príspevok je dezinformačný – informácie v tejto správe sú nepravdivé a stránka zámerne klame svojich čitateľov

Vysvetlenie:

Vo všeobecnosti ide o Instagramový účet, ktorý publikuje správy z dôveryhodných zdrojov. Avšak správy sú redukované do jednej vety na instagramovom príspevku, kvôli čomu môžu zaniknúť dôležité detaily. Príspevok tvrdí, že Dušan Dedeček „ide na slobodu“, čo môže evokovať, že bol oslobodený a je nevinný. To nie je pravda – v skutočnosti bolo k 6. 10. 2022 rozhodnuté, že nebude väzobne stíhaný (toto rozhodnutie bolo neskôr zmenené vyšším súdom). To znamená, že stále bude prebiehať súdny proces, ale p. Dedeček bude môcť byť na slobode, kým nebude právoplatne odsúdený.

Príspevok teda nie je nepravdivý, ale kvôli stručnosti a nešťastnému nafrázovaniu môže pôsobiť zavádzajúco.

8) Over interpretáciu vedeckej štúdie

Nasledujúci článok sa odkazuje na vedeckú štúdiu. Prečítaj si článok a následne odpovedz na otázky:

Slováci sú zmanipulovaný národ. Konšpiráciám a bludom veríme najviac na svete

Správne odpovede

Je médium, na ktorom sa článok nachádza, skôr dôveryhodné alebo nedôveryhodné? (1b)

- **skôr dôveryhodné**
- **Vysvetlenie:** Napriek tomu, že Startitup má isté problematické žurnalistické praktiky (napríklad často sa uchýľuje k clickbait nadpisom), možno toto médium považovať za skôr dôveryhodné. Uvádza zdroje, autorov, redakciu, atď.

Je zdroj informácií v článku (prieskum UCM) skôr dôveryhodný alebo nedôveryhodný? (1b)

- **skôr dôveryhodný**
- **Vysvetlenie:** Ide o legitímny výskum Univerzity Cyrila a Metoda v Trnave.

Vyplyva z výskumu, že „konšpiráciám a bludom veríme najviac na svete“? (1b)

- **nie, lebo nemáme dostatok dát na vyvodenie tohto záveru**
- **Vysvetlenie:** Slovenský konšpiračný index je v tejto štúdii porovnaný len s 22 krajinami. Vyše 170 krajín chýba. Taktiež, Slovenský konšpiračný index bol vypočítaný na základe dát z roku 2022, zatiaľ čo index pre ostatné krajiny používal dáta z roku 2019. Medzi týmito rokmi svetom otriasla pandémia a vojna, ktoré mohli mať dopad na to, ako kriticky ľudia prijímajú informácie. Tvrdiť teda, že sme „majstri sveta“ je zavádzajúci záver.

Ako sa nazýva stratégia, kedy médiá mierne prekrúčia realitu v nadpise článku so zámerom vzbudení pozornosti čitateľa? (1b)

- **clickbait**

9) Over príspevok na sociálnych sieťach 2

Nasledujúci príspevok bol uverejnený na facebookovej stránke "Zomri".

Správna odpoveď

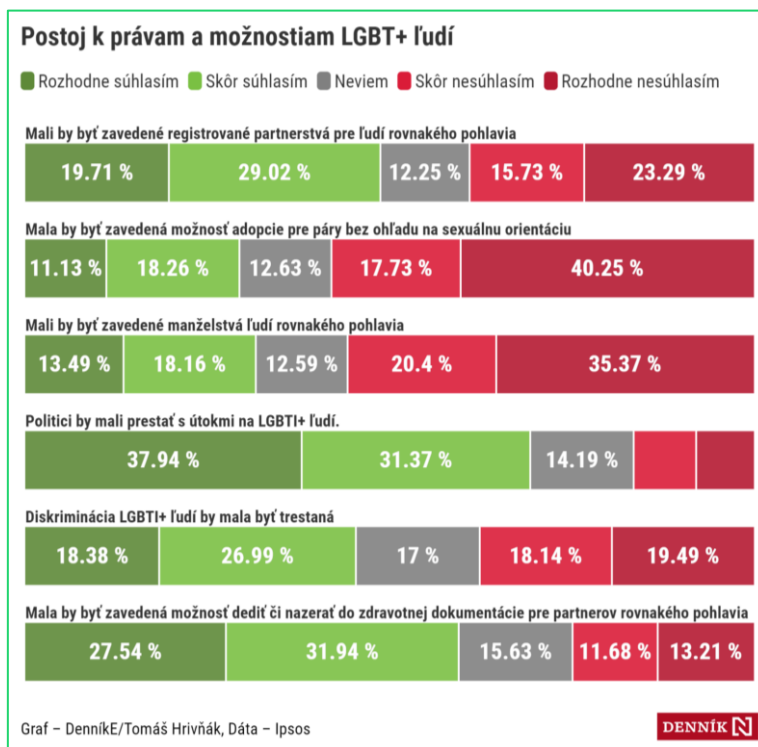
Ktoré tvrdenie o príspevku je pravdivé? (1b)

- a) Príspevok je uverejnený na dôveryhodnej stránke a verne popisuje skutočnosť, ktorá sa stala
- b) **Informácie v tejto správe sú nepravdivé, keďže ide o satirickú stránku**
- c) Informácie v tejto správe sú nepravdivé a stránka zámerne klame svojich čitateľov

Vysvetlenie: Zomri je známa slovenská satirická stránka, pôsobiaca hlavne na Facebooku. Jej príspevky sa často viažu k aktuálnym spoločenským a politickým témam, ktoré sa administrátori skrz satiru snažia kritizovať. Evidentne išlo o vtip, ale na sociálnych sieťach je dôležité rozlišovať satiru a reálne správy.

10) Interpretácia dát

Pozri si nasledujúcu vizualizáciu výsledkov prieskumu verejnej mienky a odpovedz na otázky:

Zdroj: [Za registrované partnerstvá je viac ľudí než proti nim \(prieskum Ipsosu\)](#)

Správne odpovede

Tvrdenie 1: Politické útoky na LGBT+ ľudí nemali medzi opýtanými žiadnu podporu

- **nevyplýva**
- **Vysvetlenie:** Toto tvrdenie sa odkazuje na štvrtý riadok. S tvrdením, že „politici by mali prestať s útokmi na LGBTI+ ľudí“ nesúhlasilo dokopy 16,5% opýtaných, avšak v grafe je to znázornené len graficky a nie číselne.

Tvrdenie 2: Viac než polovica respondentov nepodporuje zavedenie možnosti adopcie pre páry bez ohľadu na sexuálnu orientáciu.

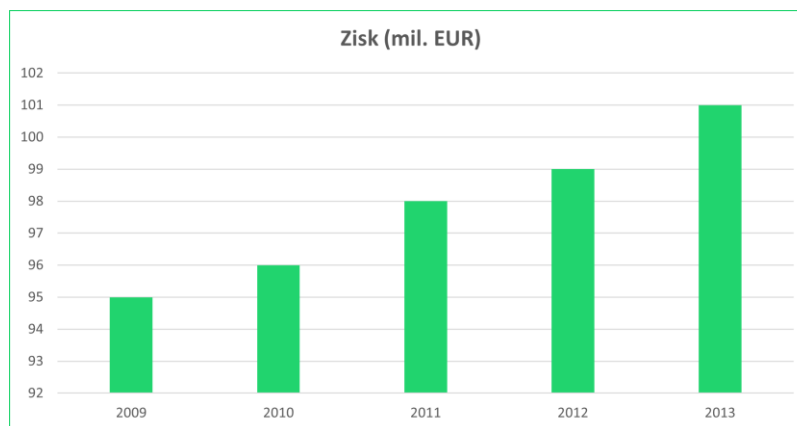
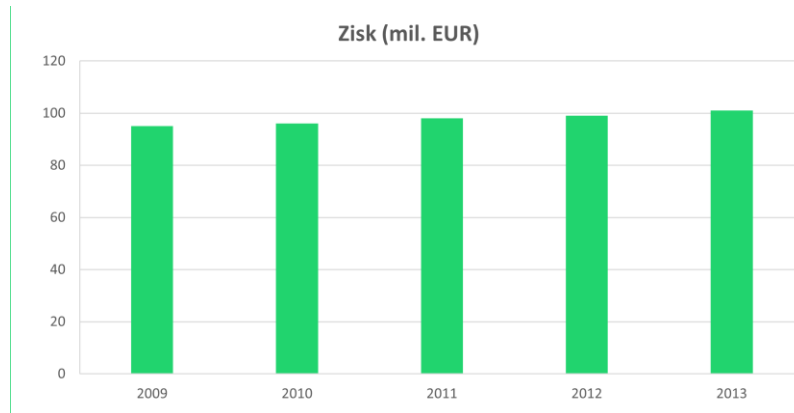
- **vyplýva**
- **Vysvetlenie:** Keď sčítame kategóriu „skôr nesúhlasím“ a „rozhodne nesúhlasím“ v druhom riadku, zistíme, že 57,98% opýtaných nepodporuje adopcie tohto typu.

Tvrdenie 3: Podporovateľov registrovaných partnerstiev na Slovensku je dokopy menej ako odporcov.

- **nevyplýva**
- **Vysvetlenie:** Z prvého riadku grafu vyplýva, že podporovateľov je dokopy 48,73%, zatiaľ čo odporcov je 39%. „Neviem“ uviedlo 12, 25%.

11) Porovnaj grafy

Pozri sa na nasledujúce dva grafy a odpovedz na otázky (5b):

Správne odpovede

Graf 1 ukazuje väčší nárast zisku ako Graf 2

- **nepravda**

Graf 1 zobrazuje dvojnásobný nárast zisku medzi rokmi 2009 a 2013

- **nepravda**

Graf 2 ukazuje väčší nárast zisku ako Graf 1

- **nepravda**

Oba grafy ukazujú rovnaký nárast zisku medzi rokmi 2009 a 2013

- **pravda**

Graf 2 zobrazuje 6% nárast zisku medzi rokmi 2009 a 2013

- **nepravda**

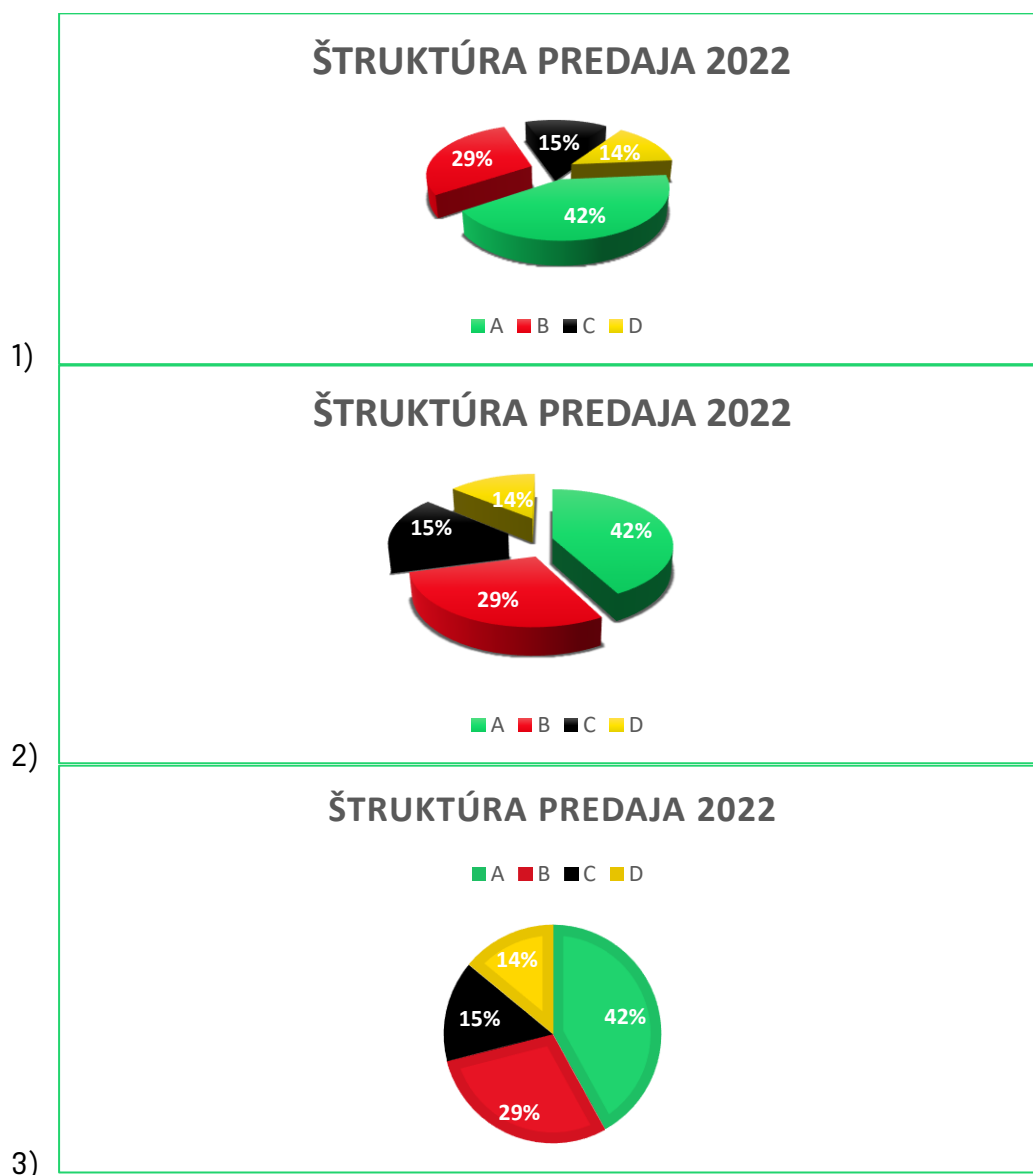
Vysvetlenie:

Cieľom tejto úlohy je poukázať na to, ako veľmi rozdielny obraz vie autor vytvoriť pri manipulácii s vertikálnou osou grafu. Oba grafy pracujú s rovnakými dátami. No tieto totožné zisky vyzerajú na prvom grafe podstatne lepšie (t. j. rast pôsobí rýchlejšie). Takéto skreslenie sme dosiahli zmenou začínajúceho bodu vertikálnej osi. Graf, ktorý pôsobí ako rýchlejšie rastúci, nezačína na nule, a teda navodzuje dojem, že sa zisk zdvojnásobil, zatiaľ čo v skutočnosti sa medzi rokmi 2009 a 2013 zvýšil iba o 6.316%.

12) Vyber najvhodnejšiu vizualizáciu dát

V možnostiach sa nachádzajú tri verzie koláčového grafu, ktoré zobrazujú rovnaké údaje. Všetky grafy obsahujú údaje o tom, aké produkty sa najlepšie predávali tento rok v tvojej imaginárnej firme.

Tvojou úlohou je odstrániť neprehľadné vizualizácie. (2b)

Správne odpovede

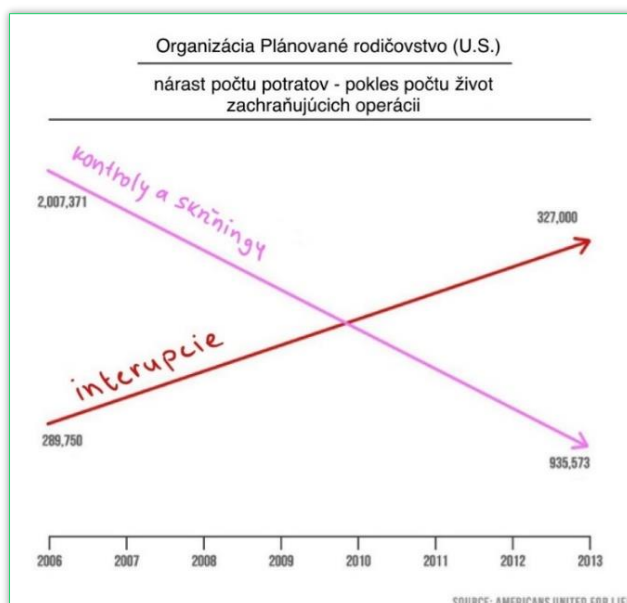
- a) Graf 1 je problematický, pretože sa čitateľovi opticky môže zdať, že podiel segmentu B je v porovnaní so segmentom A polovičný, čo sa nezhoduje s číselnými dátami.
- b) Graf 2 je problematický, pretože navodzuje falošný dojem, že podiel segmentu A a B je približne rovnaký, čo nevyplýva z číselných dát.
- c) Možnosť 3 je problematická, pretože pri rozdelení celku na viac ako 3 časti, by sa dáta mali kvôli prehľadnosti znázorňovať trojrozmernými koláčovými grafmi.

Vysvetlenie:

Koláčové grafy sú vhodné na zobrazenie pomeru častí celku. Prehľadnosť grafov je veľmi dôležitá, avšak 3D grafy môžu byť nečitateľné. Hlavným cieľom tejto úlohy bolo všimnúť si problémy, ktoré 3D koláčové grafy prinášajú. Graf č.1 zobrazuje rovnaké údaje ako graf č.2, no opticky sa čitateľovi zdá, že podiel produktového segmentu B je v porovnaní so segmentom A polovičný, hoci v skutočnosti je podľa uvedených číselných údajov trojštvrтинový. Graf č.2, ktorý pracuje s rovnakými číselnými hodnotami ako graf č.1, je inak priestorovo otočený okolo osi x, a tým navodzuje falošný dojem, že podiel segmentu A a B je približne rovnaký. Najvhodnejší je preto graf 3.

13) Hodnotenie grafu

Pozri si nasledujúci graf, ktorý porovnáva dve aktivity organizácie Plánové rodičovstvo v USA. Jednou aktivitou sú kontroly a „skriningy“ proti rakovine a druhou sú interrupcie. Následne odpovedz na otázky. (4b)

Správne odpovede

Ktoré z tvrdení je pravdivé? (3b)

Tvrdenie 1: Počet kontrol medzi rokmi 2006 a 2013 klesol.

- **určite pravdivé**
- **Vysvetlenie:** Z grafu vyplýva, že v roku 2006 sa uskutočnilo vyše 2 milióny kontrol, zatiaľ čo v roku 2013 menej než milión

Tvrdenie 2: Počet interrupcií medzi rokmi 2011 a 2012 stúpol.

- **nie je dostatok informácií**
- **Vysvetlenie:** V grafe sú uvedené len dáta z rokov 2006 a 2013. Keďže nie sú zobrazené údaje z rokov 2007–2012, nevieme porovnať rozdiely medzi jednotlivými rokmi. V skutočnosti sa v roku 2011 uskutočnilo 334 tisíc interrupcií, zatiaľ čo v roku 2012 len 327 tisíc, avšak táto informácia sa nedá vycítať z grafu.

Tvrdenie 3: Od roku 2010 organizácia Plánované rodičovstvo vykonáva viac interrupcií ako kontrol.

- **určite nepravdivé**
- **Vysvetlenie:** Aj keď vizuálne sa ružová a červená šípka pretínajú, v skutočnosti je aj v roku 2013 stále nižší počet vykonaných interrupcií (327 tisíc) než kontrol (936 tisíc).

Tento graf je... (1b)

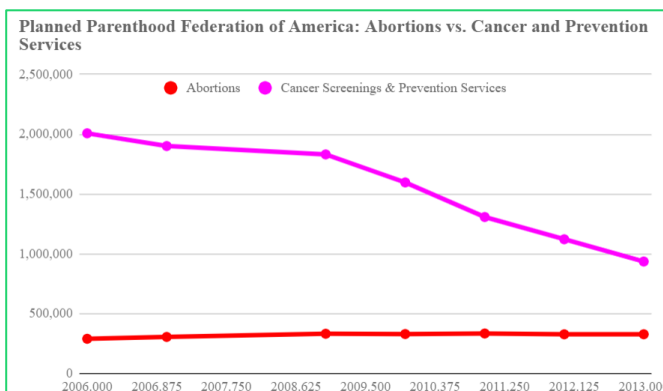
- a) informatívny a korektný
- b) manipulatívny a zavádzajúci**
- c) nepravdivý a dezinformačný

Vysvetlenie: Tento graf je príkladom toho, ako grafy nemajú vyzeráť. Chýba mierka na osi Y a v jednom grafe sú vyobrazené dva rôzne údaje. Korektná vizualizácia by vyzerala takto:

Zdroje:

[PolitiFact](#)

[Vox](#)

14) Argumentačné chyby a fauly – definície

Priradi názov k definícii a správne príkladu. (8b)

Názov	Definícia	Príklad
Ad Hominem	Chyba, pri ktorej diskutujúci namiesto útočenia na to, čo bolo povedané, zámerne útočí na osobu názorovej protistrany.	<i>Tomáš odpovie na komentár, ktorý číta pod príspevkom na Facebooku: "Stačí mi, keď sa pozriem na fotku na tvojom profile, a je mi jasné, prečo trepeš také nezmysly".</i>
Argument väčšiny	Chyba pri ktorej diskutujúci opiera platnosť svojich argumentov čisto o fakt, že s nimi súhlasí väčšina spoločnosti.	<i>Väčšina ľudí na Slovensku si želá víťazstvo Ukrajiny vo vojne, takže by sme im mali posilať čo najviac peňazí a zbraní.</i>
Apel na emócie	Klam, ktorý má za cieľ manipulovať oponenta alebo širšie masy, najmä ak absentujú dôkazy a fakty. Vie slúžiť aj na odpútanie pozornosti od skutočnej podstaty argumentu, keďže emócie zabraňujú protistrane uvažovať racionálne.	<i>Právnik na súde obhajujúci svojho klienta: „Čtená porota, pozrite sa na tohoto úbohého mechanika, ktorý ťažko pracuje od rána do večera aby uživil svoju rodinu. Ako by takýto usilovný človek, mohol byť vinný z domáceho násillia?!”</i>
Odkaz na falošnú autoritu	Neférová stratégia, keď diskutér zakladá silu svojho argumentu výhradne na vyjadreniach údajného „experta“. V skutočnosti vôbec nemusí ísť o reálneho odborníka v danej téme, resp. vyjadrenia tohto človeka môžu ísť proti vedeckému konsenzu.	<i>“Minule som na sociálnych sieťach čítal, že nejaký vedec z Anglicka povedal, že vakcíny spôsobujú autizmus, a preto by sme mali povinné vakcíny v našej krajine zakázať”</i>

Zdroj: Miroslav Nemčok a kol. (2014), Debatná príručka pre stredoškolské kluby

15) Argumentačné chyby a fauly v praxi 1

Prečítaj si príspevok na Instagrame, ktorý uverejnil kandidát Matej o svojom protikandidátovi Jozefovi:

Správna odpoveď

Ktorý argumentačný faul je najviac viditeľný v príspevku? (1b)

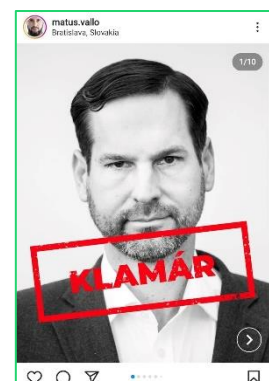
- a) Ad hominem
- b)–V príspevku sa nenachádza žiadny argumentačný faul
- c)–Odkaz na falošnú autoritu
- d)–Argument väčšiny

Vysvetlenie:

V tomto príspevku vidíme, ako jeho autor zámerne útočí a uráža osobu protikandidáta. Namiesto toho, aby sa autor vyjadroval k reálnym bodom programu a ukázal, prečo sú zlé, sa sústreďuje len na osobnostné vlastnosti názorovej protistrany.

Zdroj:

Inšpirácia na základe príspevku Matúša Valla, ktorý bol už medzičasom odstránený.

16) Argumentačné chyby a fauly v praxi 2

Prečítaj si status na Facebooku, ktorý reaguje na haváriu na zastávke Zochova v Bratislave:

Správna odpoveď

Ktorý argumentačný faul je najviac viditeľný v príspevku? (1b)

- a) ~~Ad hominem~~
- b) ~~Odkaz na falošnú autoritu~~
- c) ~~Argument väčšiny~~
- d) **Apel na emócie**

Vysvetlenie:

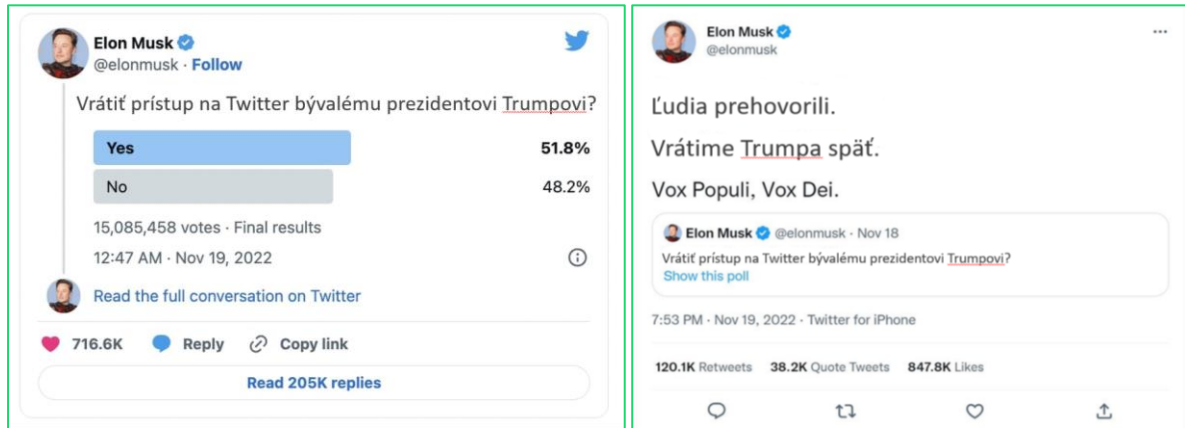
V tomto príspevku jeho autor využíva emócie (hlavne strach a hnev) svojich sledovateľov k tomu, aby ich presvedčil o svojej pravde. Robí to kvôli tomu, že silné emócie nás nútia ignorovať komplexnosť a zložitnosť situácie. Vďaka tomu je často racionálne uvažovanie zredukované a sme viac inklinovaní uveriť tomu, že radikálne kroky (ako napríklad odobratie vozidla na mieste) sú tie správne kroky na vyriešenie situácie.

Zdroj:

Inšpirácia na základe [príspevku Igora Matoviča](#)

17) Argumentačné chyby a fauly v praxi 3

Prečítaj si príspevky na Twitteri, ktoré uverejnil Elon Musk ohľadom bývalého prezidenta USA Donalda Trumpa, ktorému bol v minulosti zablokovaný účet:

Správna odpoveď

Ktorý argumentačný faul je najviac viditeľný v príspevku? (1b)

- a) –Ad hominem
- b) –Apel na emócie
- c) –Odkaz na falošnú autoritu
- d) Argument väčšiny**

Vysvetlenie:

Širší kontext k tomuto príspevku je taký, že Twitter účet Donalda Trumpa bol opäť obnovený po tom, ako nový majiteľ spoločnosti Elon Musk vytvoril na svojom účte prieskum, v ktorom sa ostatných používateľov pýta, či by malo bývalému prezidentovi USA dovolené vrátiť sa. Viac ako 15 miliónov používateľov sa zapojilo do tohoto hlasovania, pričom konečný výsledok ukázal, že 51.8% bolo za obnovenie a 48.2% bolo proti. Musk potom na svoj účet pridal latinský citát „Vox Populi, Vox Dei,“ ktorý do slovenčiny preložíme ako „hlas ľudu je hlas Boží,“ aby oznámil obnovenie Trumpovho účtu.

Chyby, ktorých sa Musk dopustil sú nasledovné. „Väčšina,“ ktorú Musk spomína, ani nie je legitímnou väčšinou, keďže v prieskume hlasovalo len 15 miliónov ľudí, nie všetci používatelia Twitteru. Ale aj keby si odmyslíme tento problém, ani samotný fakt, že väčšina ľudí si želá Trumpa naspäť neznamená, že by mal byť prijatý naspäť. Tento argument sa opiera o predpoklad, že majorita vždy vie, čo je správne. No história je plná príkladov opaku, väčšina ľudí si kedysi myslela, že fajčenie je pre nich prospešné, alebo že Zem je plochá. Preto sa pri argumentácii nestačí odkazovať len na názor väčšiny, ale treba odôvodniť správnosť daného názoru.

18) Správny / nesprávny záver

Predstav si, že predpoklad je pravdivý. Ktoré závery sú taktiež pravdivé? (4b)

Správne odpovede:

Predpoklad: Martina vlastní najväčšiu súkromnú zbierku známok na Slovensku.

Záver 1: Na Slovensku môže existovať väčšia zbierka známok ako má Martina.

- **áno**
- **Vysvetlenie:** Prvý záver je pravdivý, keďže v predpoklade sú spomenuté len súkromné zbierky známok, a teda pripúšťa existenciu väčšej zbierky známok, ktorá je vlastnená inak (napríklad štátom).

Záver 2: Martinina zbierka známok je najväčšou zbierkou na Slovensku.

- **nie**
- **Vysvetlenie:** Druhý záver nie je pravdivý, opäť kvôli faktu, že predpoklad hovorí len o súkromných známkach. Navyše, prvý a druhý záver sú vzájomne výlučné, čo znamená, že ak žiak/žiačka odpovedal/a „áno“ pri prvom závere, odpoveď na druhý záver sa dala vydedukovať.

Záver 3: Neexistuje väčšia súkromná zbierka ako má Martina.

- **nie**
- **Vysvetlenie:** Tretí záver je opäť nesprávny, pretože predpoklad hovorí špecificky o súkromných zbierkach známok, čo znamená, že nie nutne vylučuje existenciu iných, väčších, zbierok (napríklad zbierky mincí).

Záver 4: Martina má viac známok ako hociktorý iný súkromný zberateľ známok na Slovensku.

- **áno**

19) Zamlčaný predpoklad 1

Doplň zamlčaný predpoklad tak, aby z predpokladov vyplýval záver. (1b)

Predpoklad 1: XXX

Predpoklad 2: Alica je taxikárka.

Záver: Preto Alica miluje hranolky.

Správna odpoveď:

Ktorý predpoklad sa najviac hodí za "XXX"?

- a) –Taxikárky, kvôli časovej dostupnosti, často obedujú hranolky.
- b) –(tieto dve veci spolu nesúvisia, nedokážeme preto nájsť predpoklad, z ktorého by sa dal spraviť požadovaný záver)
- c) **Všetky taxikárky milujú hranolčky.**

Vysvetlenie:

Je potrebné doplniť predpoklad, v ktorom zovšeobecníme pravidlo natoľko, aby sme mohli povedať, že každý človek z určitej vzorky bude mať rovnakú vlastnosť. V tomto prípade je opisovaná vlastnosť *milovanie hranolčiek* a vzorkou sú všetky *taxikárky*. Správna odpoveď c) ponúka takéto zovšeobecnenie.

Zdroj: Martin Schmidt et al. (2018), Ako správne argumentovať, písať a diskutovať.

20) Zamľčaný predpoklad 2

Doplň zamľčaný predpoklad tak, aby z predpokladov vyplýval záver. (1b)

Predpoklad 1: Mám viac olív v šaláte, než ty.

Predpoklad 2: XXX.

Záver: Môj šalát je lepší, než tvoj.

Správna odpoveď:

Ktorý predpoklad sa najviac hodí za "XXX"?

- a) **Olivy sú najlepšia časť šalátu**
- b) –Ty máš viac paradajok ako ja
- c) –Olivy sú najhoršia časť šalátu

Vysvetlenie:

Bolo potrebné zamyslieť sa, ako sa dá dosiahnuť potrebný záver, teda ako vytvoríme *lepší šalát*. Ak sa väčšia časť šalátu skladá z najlepšej možnej suroviny, tento šalát je lepší ako iný šalát, ktorý by obsahoval menej danej suroviny. Odpoveď c) je nesprávna, keďže sa snažíme dosiahnuť šalát vyššej kvality a ak by olivy naozaj boli jeho najhoršia časť, tak šalát, ktorý ich obsahuje viac, by nemohol byť lepší, ako šalát, ktorý ich obsahuje menej. Odpoveď b) je taktiež nesprávna, pretože žiaden z predpokladov neporovnáva kvalitu olív a paradajok, čiže nedokážeme povedať, ktorá surovina je lepšia.

Zdroj: Martin Schmidt et al. (2018), Ako správne argumentovať, písať a diskutovať.

21) Definícia argumentu

Ktoré z týchto tvrdení o argumente sú pravdivé? (4b)

Správne odpovede

- **Argument je sériou výrokov, ktoré na seba logicky nadväzujú.**
- Argumenty sú o osobných názoroch, a keďže sa v spoločnosti všetci rešpektujeme, všetky argumenty sú rovnako validné.
- Čím je argument rozsiahlejší, tým je silnejší.
- Argument nemusí mať žiaden záver.
- **Cieľom argumentu je pomocou série logických krokov zdôvodniť záver.**
- **Kvalitný argument musí mať štruktúru a logickú konzistentnosť.**
- **Silný argument je relevantný k téme, o ktorej sa diskutuje.**
- Žiadna z možností nie je správna.

Vysvetlenie:

„Argumenty sú o osobných názoroch, a keďže v spoločnosti sa všetci rešpektujeme, všetky argumenty sú rovnako validné.“

Každý človek má samozrejme právo na svoj názor. Avšak argumenty vieme súdiť podľa ich kvality a presvedčivosti. Argumenty, ktoré sú vysvetlené do hĺbky, podložené dôkazmi a neobsahujú logické chyby, sú viac validné ako krátke, povrchné a nepodložené tvrdenia.

„Čím rozsiahlejší je argument, tým je silnejší.“

Neplatí pravidlo, že čím dlhší argument, tým lepšie. Nie je dobré, ak je argument rozvláchny, lebo sa môže stať, že pointa argumentu zanikne. Taktiež by sa nemali časti vysvetlenia opakovať. Kvalitný argument je poriadne rozanalizovaný, ale hovorí vždy k veci.

„Argument nemusí mať žiadny záver“

Argument je štruktúrovaný myšlienkový celok, ktorého cieľom je presvedčiť publikum o správnosti vašich názorov. Takže záverom argumentu by mala byť obhajoba istej názorovej pozície.

22) Silné / slabé argumenty

Zhodnot', či nasledujúce tvrdenia majú potenciál na to, aby z nich boli silné argumenty (4b):

Téma: *Mali by byť vysoké školy zadarmo?*

Správne odpovede:

Tvrdenie 1: Nie. Príveľmi jednoducho získané vzdelanie vedie k príveľa kvalifikovaným ľuďom a potom k nezamestnanosti.

- **slabé**
- **Vysvetlenie:** Tvrdenie je slabé, lebo pracuje s predpokladom, že ak budú vysoké školy zadarmo, viac ľudí získa titul. Avšak počet absolventov nesúvisí s cenou školného – aj školy zadarmo môžu mať limity na to, koľko študentov príjmu. Celé tvrdenie sa týka len nadbytku kvalifikovaných ľudí, ale nikde sa reálne nevyjadruje k otázke ceny školného. V skratke, tomuto tvrdeniu chýba logický link na tézu.

Tvrdenie 2: Nie, pretože rôzne štúdie ukázali, že študenti, ktorí nie sú povinní platiť školné, si školu vážia menej, menej sa jej venujú a dosahujú horšie výsledky.

- **silné**
- **Vysvetlenie:** Druhé tvrdenie je silné, pretože sa priamo vyjadruje k položenej otázke a veľmi jasne pomenováva nevýhodu vyplývajúcu zo zavedenia opatrenia. Navyše, toto tvrdenie prináša aj dôkaz v podobe štúdií, ktoré robia jeho dopady uveriteľnejšie.

Tvrdenie 3: Áno, lebo školné vie byť pre veľa študentov príliš vysoké. Potom si veľa ľudí nevie dovoliť chodiť na univerzity, hlavne študenti zo sociálne slabších rodín. Toto nie je spravodlivé a len to prehľbuje rozdiely medzi bohatými a chudobnými.

- **silné**
- **Vysvetlenie:** Tretie tvrdenie je silné, keďže vytvára ucelenú analýzu. Pomenuje problém, vysvetlí, ako tento problém operuje a je zakončené náčrtom dopadov na spoločnosť. Nikde medzi týmito jednotlivými časťami nenastáva vnútorná kontradikcia.

Tvrdenie 4: Obe strany majú svoje pozitíva a svoje negatíva. Najlepšie je nechať to zadarmo, lebo na Slovensku sú univerzity zadarmo.

- **slabé**
- **Vysvetlenie:** Posledné tvrdenie považujeme za slabé, kvôli tomu, že si nedostatočne vymedzilo pozíciu, ktorú chce zastávať. Vágne tvrdenia nikdy nie sú presvedčivé. Taktiež sa toto tvrdenie implicitne dopúšťa jednej logickej chyby – odvoláva sa na autoritu (v tomto prípade je ňou Slovensko), no nikde nevysvetľuje prečo by sme túto autoritu mali vôbec za autoritu považovať ani prečo je táto praktika aplikovateľná aj v iných krajinách.

23) časti argumentu

V tejto úlohe je rozpísaný argument o tom, že sociálne siete majú negatívny dopady na demokraciu. Ale jednotlivé časti argumentu sú rozhádzané.

Prirad' k častiam argumentu správne názvy. (3b)

Časť argumentu	Definícia	Príklad
Tvrdenie	Ide o jednoduché zhrnutie hlavnej myšlienky argumentu. Býva spravidla formulované ako zrozumiteľná a stručná veta, vďaka ktorej si poslucháč už na začiatku argumentu vie predstaviť, kam bude argument smerovať a čo sa bude snažiť dokázať.	Sociálne siete sú nebezpečné pre fungovanie demokracie, lebo sa ľudia uzatvárajú do názorových bublín a strácajú schopnosť komunikovať medzi sebou.
Vysvetlenie	Je to zvyčajne najrozsiahlejšia časť argumentu a to práve preto, že podrobne vysvetľuje jeho logiku. Popisuje príčinnú-následkový reťazec javov, ktoré vedú k záveru. Úlohou tejto časti argumentu je rozvíjať tvrdenie, aby bol argument presvedčivejší. Tvorí sa tak, že si po každom výroku otázku zodpovieme otázkou „Prečo?“ (aspoň päťkrát).	Sociálne siete fungujú tak, že nám ukazujú obsah, ktorý sa nám pravdepodobne bude páčiť. Majú algoritmy, ktoré sú nastavené tak, aby udržali našu pozornosť čo najdlhšie. Práve kvôli tomu vznikajú na sociálnych sieťach tzv. „názorové bubliny“ – vidíme len obsah, ktorý nenarúša náš svetonázor. Tým pádom nadobúdame pocit, že náš názor je ultimátna pravda. Kvôli tomu strácame schopnosť diskutovať s názorovými oponentami. Avšak diskusia je základ demokracie – musíme rešpektovať iné názory a snažiť sa hľadať kompromis. Kvôli sociálnym sieťam ľudia strácajú túto schopnosť, čo ohrozuje demokratické procesy a vedie to k polarizácii spoločnosti.
Dôkaz	Táto časť argumentu znázorňuje, ako naše zatiaľ iba teoretické vysvetlenie funguje aj v realite. Jeho účelom je podporiť uveriteľnosť záverov, ktoré sme sa snažili vysvetliť v predchádzajúcej časti argumentu. Väčšinou ide o najrôznorodejšie typy dát, popis opakujúceho sa vzorca správania, či analógie (obdobné javy).	Trend zhoršujúcej sa polarizácie spoločnosti vidíme takmer všade v západných krajinách. Michael Dimock z Pew Research Center popisuje, že v Spojených štátoch je polarizácia extrémne vysoká – v porovnaní s inými 14timi západnými krajinami najvyššia. Sociálne siete výrazne prispievajú k tejto polarizácii. Napätá situácia a neschopnosť konštruktívnej komunikácie vyústila v nebezpečné protesty a útoky na budovu parlamentu USA po tom, ako Donald Trump prehrál voľby.

24) Vlastný argument

Napíš vlastný argument na túto tému: (20b)

Rodičia by mali mať prístup na sociálne siete svojich detí.

Môžeš si vybrať, či chceš súhlasiť alebo nesúhlasiť s týmto výrokom.

Hodnotenie:

Pri tejto otázke neexistovala modelová správna odpoveď. Účastníci a účastníčky majú právo na svoj názor a mohli obhajovať akúkoľvek pozíciu. My sme hodnotili kvalitu argumentu, ktorý použili na obhájenie svojho názoru. O bodovom ohodnotení rozhodovali dlhoroční akreditovaní rozhodcovia Slovenskej debatnej asociácie s viac ako 5-ročnou skúsenosťou s akademickou debatou. Rozhodcovia a rozhodkyne sa riadili kritériami, ktoré nájdete podrobne rozpísané nižšie:

Kategória	Body	Detailnejšie kritériá hodnotenia
Tvrdenie	0–1 b	Má argument jasne stanovené tvrdenie na začiatku?
Vysvetlenie	0–9 b	Má argument vysvetlenie, alebo zostáva na rovine tvrdenia? Nadväzuje vysvetlenie na tvrdenie? Existuje jasný link medzi tvrdením a vysvetlením? Ako rozsiahle je toto vysvetlenie? Sú všetky kroky v príčinnno-výsledkovom reťazci dostatočne vysvetlené? Nachádzajú sa v argumente logické skoky a diery vo vysvetlení? Je vysvetlenie monotematické? Sústredí sa autor na jeden dôvod, alebo odbieha do rôznych tém? Nachádzajú sa v argumente kontradikcie (protirečenia)? Nachádzajú sa v argumente logické chyby?
Dôkaz	0–5 b	Nachádza sa v argumente dôkaz? Podporuje tento dôkaz vysvetlenie? Existuje link medzi vysvetlením a dôkazom? Je dôkaz dostatočne vysvetlený a pochopiteľný? Je uvedený zdroj dôkazu? Je tento zdroj dôveryhodný?
Stratégia	0–3b	Súvisí tento argument s témou? Je to jeden z kľúčových argumentov alebo ide skôr o marginálny bod?

		Existujú náznaky toho, že autor pri tvorení zvážil aj potenciálne argumenty druhej strany?
Stýl	0-2b	(Gramatické chyby a preklepy nehodnotíme, pokiaľ je text čitateľný.) Je po prvom prečítaní jasné, čo sa autor snažil povedať? Pomáha štýl a výber slov obsahu argumentu, alebo mu skôr škodí? Číta sa argument príjemne? Aký dojem zanechal argument po prečítaní?

Otázky, pripomienky, sťažnosti

V Slovenskej debatnej asociácii chceme, aby bola Olympiáda kritického myslenia spravodlivá a transparentná súťaž. Preto sme poskytli detailný a exaktný popis procesu bodovania všetkým účastníkom a účastníčkam.

V prípade, že s niečím nesúhlasíte, máte sťažnosť alebo sa len chcete na niečo opýtať, neváhajte nás kontaktovať: okm@sda.sk